

De Wet op de jeugdzorg in de dagelijkse praktijk

De Wet op de jeugdzorg in de dagelijkse praktijk

Onder redactie van
Dorien Graas
Ton Liefwaard
Carlo Schuengel
Wim Slot
Hedy Stegge

Bohn Stafleu van Loghum
Houten 2009

© 2009 Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Uitgeverij

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of opnamen, hetzij op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Samensteller(s) en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een betrouwbare uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor drukfouten en andere onjuistheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

ISBN 978 90 313 7202 7

NUR 847

Ontwerp binnenwerk: Studio Bassa, Culemborg

Omslagontwerp: A-Graphics Design, Apeldoorn

Automatische opmaak: Crest Premedia Solutions, Pune, India

Bohn Stafleu van Loghum

Het Spoor 2

Postbus 246

3990 GA Houten

www.bsl.nl

Inhoud

	Voorwoord	10
	OPMAAT	13
	Discipline en interdiscipline in de jeugdzorg <i>Kees Schuyt</i>	15
	DEEL I ORGANISATIE EN BELEID	29
I	Inleiding – Aanspraak op kwalitatieve jeugdzorg <i>Ton Liefwaard</i>	31
2	Wet op de jeugdzorg in uitvoering <i>Mariëlle Bruning</i>	36
2.1	Inleiding	36
2.2	Toegang tot jeugdzorg	38
2.3	Indicatiestelling	45
2.4	Informatie en privacy	49
2.5	Ten slotte	54
2.6	Literatuur	55
3	De spagaat van het Bureau Jeugdzorg <i>Rob Gilsing</i>	56
3.1	Inleiding	56
3.2	De feitelijke positie van het Bureau Jeugdzorg	57
3.3	Haken en ogen aan de bestuurlijke constructie rond de Bureaus Jeugdzorg	61
3.4	Geschetste oplossingsrichtingen	64
3.5	Durven we te experimenteren?	69
3.6	Literatuur	70

4	Effectiviteit en kosteneffectiviteit bij klinisch angstige kinderen	71
	<i>Denise Bodden</i>	
	<i>Carmen Dirksen</i>	
	<i>Susan Bögels</i>	
4.1	Inleiding	71
4.2	Cognitieve gedragstherapie als kosteneffectieve behandeling voor kinderen met angststoornissen	73
4.3	Een onderzoek naar de kosteneffectiviteit van gezinsCGT	74
4.4	Resultaten	80
4.5	Conclusie	85
4.6	Literatuur	88
5	Betere ketens	91
	<i>Tom van Yperen</i>	
5.1	Inleiding	91
5.2	Groei van het zorggebruik	91
5.3	Wat is hier aan de hand?	94
5.4	Herbezinning	96
5.5	Veranderingen	97
5.6	Gaat het zo werken?	105
5.7	Conclusie	107
5.8	Literatuur	108
	DEEL II PROFESSIONALISERING	111
6	Inleiding – De persoon achter de jeugdzorg nader onderzocht	113
	<i>Carlo Schuengel</i>	
6.1	Literatuur	117
7	Sensitiviteit van pleegouders en de ontwikkeling van gehechtheid	119
	<i>Mirjam Oosterman</i>	
7.1	Inleiding	119
7.2	Gehechtheidsrepresentaties van pleegouders	121
7.3	Sensitiviteit van pleegouders	121
7.4	Effectieve discipline als noodzakelijke voorwaarde	123
7.5	Conclusie	123
7.6	Literatuur	124

8	Uithuisplaatsing en de persoon van de gezinsvoogd	126
	<i>Arne Theunissen</i>	
8.1	Inleiding	126
8.2	Factoren bij de beslissing tot uithuisplaatsing	129
8.3	De persoon van de gezinsvoogd: attitudes en gehechtheidsrepresentatie	130
8.4	Conclusies en aanbevelingen	136
8.5	Literatuur	137
9	Bejegening van jongeren in een behandelinrichting	139
	<i>Carlo Schuengel</i>	
9.1	Inleiding	139
9.2	Gehechtheidstheorie: groepsleiding als alternatief gehechtheidsfiguur	141
9.3	Gehechtheidsrepresentaties bij opgenomen jongeren en hun hulpverleners	142
9.4	Invloed van gehechtheidsrepresentaties op de kwaliteit van (ontluikende) relatie	143
9.5	Toepassing van gehechtheidstheoretische inzichten in de residentiële praktijk	146
9.6	Conclusie	147
9.7	Literatuur	149
	DEEL III BEHANDELING EN DIAGNOSTIEK	151
10	Inleiding – Doeltreffend, doelmatig en cliëntgericht; altijd en voor ieder kind	153
	<i>Wim Slot</i>	
10.1	Literatuur	158
11	Handelingsgerichte diagnostiek	159
	<i>Noëlle Pameijer</i>	
11.1	Inleiding	159
11.2	Typen vragen	160
11.3	De uitgangspunten van HGD	162
11.4	Uitgangspunt 1: systematische procedures voor besluitvorming	163
11.5	Uitgangspunt 2: een doelgerichte werkwijze	165
11.6	Uitgangspunt 3: een transactioneel referentiekader	166
11.7	Het vierde uitgangspunt: samenwerking	168
11.8	Het vijfde uitgangspunt: aandacht voor protectieve factoren	173

11.9	Vijf fasen van de HGD-cyclus	175
11.10	Conclusie	189
11.11	Literatuur	191
12	Wanneer overmatige angst niet berust op een angststoornis	193
	<i>Frits Boer</i>	
12.1	Inleiding	193
12.2	De emotie angst	193
12.3	Overmatige angst	195
12.4	Het ontstaan van overmatige angst	196
12.5	Angst en DSM-IV	198
12.6	Angst bij psychosen	199
12.7	Angst bij autisme	200
12.8	De casus pervasieve ontwikkelingsstoornis	200
12.9	Angst bij angststoornissen	201
12.10	De behandeling van overmatige angst	201
12.11	Hoe verder?	203
12.12	Literatuur	204
13	SPRINT: preventieve interventie voor kinderen met riskant probleemgedrag	205
	<i>Wim Slot</i>	
	<i>Inez Berends</i>	
13.1	Wie zijn de kinderen met riskant probleemgedrag?	205
13.2	Hoe vindt men kinderen met riskant probleemgedrag?	206
13.3	SPRINT: het opsporen van kinderen met riskant probleemgedrag en het bieden van een interventie	207
13.4	Motiveren bij preventie	211
13.5	SPRINT in cijfers	212
13.6	Meningen over de resultaten van de training	213
13.7	SPRINT: het vervolg	216
13.8	Literatuur	218
14	Gezinsbenaderingen bij jongeren met antisociaal gedrag	219
	<i>Maja Dekovi</i>	
	<i>Jessica Asscher</i>	
	<i>Willeke Manders</i>	
14.1	Inleiding	219
14.2	Gezin en de ontwikkeling van antisociaal gedrag	219

14.3	Evidence-based gezinsinterventies voor antisociaal gedrag: een aantal voorbeelden	221
14.4	Hoe werkt het?	226
14.5	Voor wie werkt het (niet)?	227
14.6	Tot slot	229
14.7	Literatuur	232
	Over de auteurs	237
	Register	243

Voorwoord

De Wet op de jeugdzorg (2005) is als het spreekwoordelijke schaap met de vijf poten. Met de formulering van vijf doelstellingen moet er een veelvoud aan gesignaleerde knelpunten opgelost worden:

- de ontwikkeling van één toegang tot de jeugdzorg via Bureaus Jeugdzorg;
- een eenduidige vraagsturing en financiering;
- het realiseren van een integrale aanpak;
- de aansluiting van de jeugdzorg bij aangrenzende (jeugd)zorgdomeinen;
- de wettelijke verankering van het recht op jeugdzorg.

Na jarenlang sleutelen en verbouwen is op 1 januari 2005 de wettelijke klus geklaard en was de praktijk aan de beurt invulling te geven aan de stelselwijziging. Nu de Wet op de jeugdzorg alweer enkele jaren functioneert, is het de moeite waard erbij stil te staan in hoeverre de doelstellingen in de wet zijn bereikt en of er zich knelpunten voordoen in de uitvoeringspraktijk. Onlangs is de evaluatie van de wet gestart. Centraal daarin staat de vraag in hoeverre de Wet op de jeugdzorg eraan heeft bijgedragen dat jeugdigen en hun ouders en/of verzorgers de zorg krijgen waar zij recht op hebben. Komt hier meer bij kijken dan een stelselwijziging en een (beoogde) betere organisatie van de jeugdzorg? Hebben de ingrijpende veranderingen waarmee het veld nu al jaren wordt geconfronteerd geleid tot substantiële verbeteringen? Veel beslissingen over de jeugdzorg lijken gedreven door externe krachten van beleid en financiering, terwijl de inhoudelijke basis regelmatig in de verdrukking lijkt te komen.

Het Amsterdams Centrum voor Kinderstudies (ACK) heeft met zijn jaarlijkse studiedag en de Oliver Twist-lezing oplossingen en argumentaties willen aanreiken voor de knelpunten in de uitvoeringspraktijk van de jeugdzorg in Nederland.

De Wet op de jeugdzorg in de dagelijkse praktijk richt zich op de wijze waarop de jeugdzorg in de praktijk wordt gerealiseerd, (verder) ontwikkeld en onderbouwd. In de verschillende bijdragen van gerenommeerde auteurs staan onderbouwingen, argumentaties en oplossingen centraal. Aan de hand van casestudies worden problemen in de praktijk beschreven waarvoor beargumenteerde oplossingen worden aangedragen. Het boek biedt professionals in de jeugdzorg een breed scala aan voorbeelden en handvatten voor de uitvoeringspraktijk. Naast de beschrijving van de specifieke aspecten in de huidige jeugdzorgpraktijk, worden er diverse wetenschappelijk onderbouwde handreikingen gedaan voor verdieping van de beroepspraktijk.

De Wet op de jeugdzorg in de dagelijkse praktijk is een weergave van de belangrijkste inleidingen van de Oliver Twist-studiedag 'De Wet op de jeugdzorg: van verbouwen naar onderbouwen'. Voor zover nodig zijn deze geactualiseerd en aangevuld met een aantal nieuwe bijdragen over de uitvoeringspraktijk en recente (wetenschappelijke) ontwikkelingen.

De inleiding van socioloog Kees Schuyt vormt de opmaat voor het thema. In zijn Oliver Twist-lezing analyseert hij een aantal kernbegrippen die bepalend zijn voor de structuur van de jeugdzorg van nu en kijkt hij vooruit naar de jeugdzorg in de 21ste eeuw.

Vervolgens wordt in drie afzonderlijke delen ingegaan op (deel I) de organisatie en het beleid van de Nederlandse jeugdzorg waarbij de Wet op de jeugdzorg het vertrekpunt vormt. In deel II komt het belang van professionalisering in de jeugdzorg aan de orde, waarbij – paradoxaal genoeg – de roep om professionalisering almaar groter wordt, maar deze vergezeld gaat van steeds meer regelgeving en regelstellende kaders die de indruk wekken dat beleidsmakers weinig vertrouwen hebben in diezelfde professionals. Tot slot gaat deel III in op het belang van voortschrijdende, wetenschappelijke inzichten voor de kwaliteit van de jeugdzorg en daarmee de invulling van de in de Wet op de jeugdzorg neergelegde normen, zoals 'verantwoorde jeugdzorg'.

De redactie, waarvan alle leden betrokken zijn bij het ACK, hoopt met deze bundel een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de jeugdzorg en het belang van het kind, en derhalve ook dat van zijn ouders of verzorgers. Kwaliteit is van vele factoren afhankelijk, maar heeft zeker baat bij inzicht in de juridische kaders en organisatie van de jeugdzorg, bij goed opgeleide, professionele hulpverleners, leidinggevend en beleidsmakers, en bij kennis van relevante wetenschappelijke ontwikkelingen en initiatieven gericht op de implementatie daarvan.

ACK en de Oliver Twist Lezing

'I want some more!' Met deze intussen onsterfelijke woorden vroeg Oliver Twist aandacht voor de schraalheid op zijn bord. Hij is het symbool geworden van alle kinderen die door het leven of door wat of wie dan ook karig bedeed worden. Zijn verhaal, hoe gedateerd het zij, is ook het verhaal van alle tijden over de precare verhouding tussen volwassenen, kinderen die op hun zorg zijn aangewezen en de samenleving die ze samen vormen en die hen vormt.

Het is die verhouding die de belangstelling heeft van het Amsterdams Centrum voor Kinderstudies; interdisciplinair onderzoek naar kinderen, ouders en samenleving aan de Vrije Universiteit, een verhouding die zo complex is, dat hij het beste vanuit vele gezichtspunten tegelijk onderzocht kan worden.

Het ACK heeft inmiddels een vijftal Oliver Twist-lezingen georganiseerd. Daarvoor zijn vooraanstaande (internationale) wetenschappers uitgenodigd om over een specifiek thema uit de jeugdzorg te komen spreken:

15 april 2002 door Dries van Dantzig: *Meer van wat?*

6 oktober 2003 door Vincent Felitti: *The relationship of adverse childhood experiences to adult health status*

7 december 2004 door Joe Sergeant: *Hoe ver(der)? Ontwikkelingstendenzen in het wetenschappelijk onderzoek naar ADHD*

15 december 2006 door Kees Schuyt: *Discipline en interdiscipline in de jeugdzorg*

10 april 2008 door Rolf Loeber: *Van kattenkwaad tot ernstige misdaad*

Amsterdam, juli 2009

Dorien Graas

Ton Liefwaard

Carlo Schuengel

Wim Slot

Hedy Stegge